

KOŚCIÓŁ WOBEC ZJAWISKA RUCHLIWOŚCI LUDZKIEJ

JÓZEF BAKALARZ TChr
KUL

WPROWADZENIE

Założona przez papieża Pawła VI 19 marca 1970 r.¹ Papieska Komisja dla Spraw Duszpasterstwa Migrantów i Turystów prowadzi wszechstronną i dynamiczną działalność na rzecz różnych kategorii „ludzi w drodze”. Jednym z przejawów tej działalności jest jej, niżej prezentowany, list okólny do konferencji biskupów *Chiesa e mobilità umana* z 26 maja 1978 r.²

Myśl opracowania tego dokumentu zgłosili członkowie Komisji, reprezentujący różne dykasterie Kurii Rzymskiej i krajowe episkopaty, na jej pierwszym plenarnym zebraniu w 1974 r.³ Przy opracowaniu wstępnego projektu Komisja konsultowała się z odpowiednimi komisjami episkopatów, wielokrotnie go przerabiała, wreszcie przedłożyła go do zbadania na następnym zebraniu plenarnym, które odbyło się w dniach 13-15 października 1976 r.⁴ Ogólna ocena wypadła pozytywnie, jednakże niektóre uwagi uczestników wymagały dalszej pracy, zakończonej nową i ostateczną redakcją dokumentu. Papież Paweł VI zatwierdził go listem Sekretariatu Stanu z dn. 4 maja 1978 r. i polecił jego publikację⁵.

List *Chiesa e mobilità umana* ukazał się najpierw w „L'Osservatore Romano” w dniu 30 maja, a nieco później w urzędowym organie – „Acta Apostolicae Sedis”, którego tekst różni się od poprzedniego brakiem wprowadzenia i podtytułów, a także odmienną numeracją.

Dokument ma charakter adhortacji, niemalże wykładu, którego wskazania są motywowane i objaśniane. W przeważającej części występują w nim elementy pastoralne, choć nie brak w nim również elementów prawnych. Te dru-

¹ „AAS” 62:1970 s. 193-197.

² Tamże 70:1978 s. 357-378.

³ Radio Watykańskie 30 V 1978.

⁴ *L'Église et la mobilité humaine*. „L'Osservatore Romano” 30 V 1978 s. 5.

⁵ *Chiesa e mobilità umana*: zakończenie.

gie nie zawierają jednak norm konstytucyjnych, a jedynie normy uzupełniające i objaśniające ustawy zasadnicze w tej dziedzinie. Do ustaw tych należy przede wszystkim konstytucja apostolska *Exsul familia* z 1 sierpnia 1952 r.⁶, nazwana w liście „starym pnem, na którym wyrastają nowe pędy” (n. 28), a także: instrukcja *De pastoralis migratorum cura* z 22 sierpnia 1969 r.⁷, dyktorium *Peregrinans in terra* z 30 kwietnia 1969 r.⁸, *Normae et facultates pro maritimorum atque navigantium spirituali cura gerenda* z 24 września 1977 r.⁹ i inne.

Ideą przewodnią listu jest treść soborowego dekretu o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele *Christus Dominus* nr 18, który podkreśla obowiązek biskupów otoczenia specjalną opieką duszpasterską emigrantów, turystów, koczowników, podróżujących statkami i samolotami itp. Zainspirowani myślą Soboru, członkowie Papieskiej Komisji postanowili zebrać w jednym, zwięzłym dokumencie wszystkie główne aspekty duszpasterskie dotyczące zjawisk ruchliwości ludzkiej w obecnych czasach (n. 3). Dokumentem tym Komisja chce ukazać światu zainteresowanie Kościoła omawianymi sprawami, a zwłaszcza uwrażliwić poszczególne kościoły lokalne na potrzeby duszpasterskie „ludzi w drodze” i wskazać sposób, jak to duszpasterstwo należy prowadzić.

List dzieli się – oprócz wstępu i zakończenia – na trzy zasadnicze części poświęcone: zjawisku ruchliwości ludzkiej, stosunkowi Kościoła do tego zjawiska oraz duszpasterstwu specjalnemu wśród „ludzi w drodze”.

We wstępie listu Komisja uzasadnia potrzebę pogłębionych rozważań nad sprawą opieki duchowej ludzi wędrujących, których klasyfikuje na pięć podstawowych grup: emigrantów (migrantów), marynarzy, lotników, koczowników, turystów. Określając poszczególne pojęcia, włącza np. do kategorii lotników także pasażerów i członków obsługi portów lotniczych, a do turystów – także pielgrzymów i korzystających ze środków ruchu autostradowego. Ponadto ze wstępu i całego dokumentu wyraźnie wynika, że zjawiska ruchliwości ludzkiej (*mobilità umana*) nie można utożsamiać z migracją, która jest tylko jedną z form omawianego tu bardzo szerokiego zjawiska.

Część pierwsza (n. 4-7) podaje syntezę doktryny Kościoła o zjawisku ruchliwości ludzkiej, jego rozmiarach, przyczynach i następstwach. Wskazuje na występujące w nim blaski i cienie, czynniki postępu, powikłania i niebezpieczeństwa w życiu osobowym i społecznym, na płaszczyźnie kultury, religii i moralności. W odniesieniu do wiary dokument stwierdza, że ruchliwość może być okazją i narzędziem ewangelizacji i rozszerzania Kościoła, albo też zerwania więzi między wiarą i kulturą, a w rezultacie zagubienia obu tych wartości.

⁶ „AAS” 44:1952 s. 649-704.

⁷ Tamże 61:1969 s. 614-643.

⁸ Tamże 61:1969 s. 361-384.

⁹ Tamże 69:1977 s. 737-746.

W drugiej części (n. 8-27) Komisja traktuje o stosunku Kościoła do omawianego zjawiska. Stwierdza, że Kościół docenia jego znaczenie, gdyż pozwala mu ono lepiej objawiać swe oblicze pielgrzyma na ziemi, realizować siebie i własne powołanie, głównie zaś podstawowy obowiązek ewangelizacji.

Według listu opieką Kościoła należy otoczyć wszystkich ludzi przebywających poza własnym środowiskiem społecznym. W zależności od bliższego lub dalszego związku tych ludzi z Kościołem, ma on im do zaoferowania specjalne dobra i pomoce. Jego ewangelizacyjna działalność staje się więc odpowiednio duszpasterstwem, współpracą ekumeniczną, dialogiem i działalnością misyjną, wreszcie pracą na rzecz powszechnej jedności i braterstwa. Ma ona przy tym szerokie wymiary, uwzględnia bowiem różne aspekty życia ludzkiego w porządku nadprzyrodzonym i doczesnym, a zmierza do pełnego zbawienia człowieka. Za swój szczególny obowiązek Kościół uważa obronę godności ludzkiej i wynikających z niej naturalnych praw osoby, zbiorowości i grup mniejszościowych.

Przechodząc do spraw ściśle duszpasterskich, list omawia cele i zadania kościołów oraz wspólnot lokalnych wobec „ludzi w drodze”. W wypadku kościoła, z którego następuje wyjazd, kładzie nacisk na obowiązek przygotowania wiernych na doświadczenia wędrówek i przebywania w obcym środowisku (n. 20, 21, 25), natomiast za najważniejsze zadanie kościoła przyjmującego uznaje życzliwe przyjęcie przybyszów i umożliwienie im wejścia w miejscową wspólnotę kościelną (n. 22-25). Powodzenie tych akcji duszpasterskich jest uzależnione od ścisłej współpracy obu zainteresowanych kościołów.

W ostatniej części (n. 28-41) list *Chiesa e mobilità umana* jest poświęcony sprawie organizowania specjalnej opieki duszpasterskiej wśród „ludzi w drodze”. Podobnie jak wcześniejsze dokumenty, deklaruje on zasadę powszechnej odpowiedzialności Ludu Bożego w tej dziedzinie (n. 29). Nowością jest jednak wysunięcie tutaj na pierwszy plan posłannictwa świeckich wobec ludzi wędrujących, a następnie wskazanie zadań kapłanów z podkreśleniem roli kapłanów zakonnych, stałych diakonów i zakonnic.

Wśród wyspecjalizowanych instytucji kościelnych dokument zajmuje się tylko dwiema: Papieską Komisją dla Spraw Duszpasterstwa Migrantów i Turystów oraz odpowiednimi komisjami konferencji biskupich. Gdy idzie o te drugie, nowością jest wskazanie możliwości tworzenia komisji, które by na wzór Komisji Papieskiej obejmowały różne dziedziny ruchliwości ludzkiej (emigranci, turyści itd.), albo przynajmniej niektóre z nich (n. 38). W ten sposób list otwiera drogę do powstania krajowych central kierowania duszpasterstwem wszelkich ugrupowań ludzi wędrujących.

W całym dokumencie pojawiło się wiele nowych idei o dużym znaczeniu pastoralnym. Jako pierwszą należy wymienić myśl dowartościowania instytucji duszpasterstwa zwyczajnego (diecezja, parafia) w apostołacie „ludzi w drodze”, a równocześnie potrzeba ich odnowy i adaptacji w dwóch kierunkach:

odśrodkowym i ku wewnątrz. Z jednej strony winny one rozszerzać swą działalność tam, dokąd udają się lub przebywają ich wierni (n. 20, 26, 27), a z drugiej z anonimowych grup czy zwykłych stacji obsługi religijnej stawać się prawdziwymi wspólnotami, otwartymi dla przybyszów z ich odmiennością kulturową, językową lub jeszcze inną (n. 22, 25, 27).

Nie mniej ważna jest myśl o konieczności dopełnienia duszpasterstwa zwyczajnego przez duszpasterstwo specjalne wśród różnych kategorii ludzi wędrujących, głównie przez ustanowienie kwalifikowanych kapłanów dla emigrantów, turystów, koczowników itp. Dzięki ich przede wszystkim pracy rozdroża ludzkich wędrowców mogą stać się środowiskami duszpasterstwa i apostołatu.

Kolejną ważną ideą jest potrzeba, wręcz konieczność, specjalnego przygotowania kapłanów do pracy wśród „ludzi w drodze”. Dotyczy to zwłaszcza poszczególnych kategorii kapłanów, ale także zwykłych duszpasterzy zarówno przed, jak i po święceniach, w seminariach lub specjalnych instytutach duszpasterskich (n. 21, 33, 40).

List kładzie nacisk na potrzebę tworzenia ośrodków studiów przeznaczonych do badań i oceny zjawisk ruchliwości ludzkiej, a w ten sposób również do odpowiedniego pokierowania duszpasterstwem „ludzi w drodze”. Winny to być ośrodki interdyscyplinarne, ułatwiające konfrontację poglądów i doświadczeń socjologów, psychologów, antropologów, kanonistów, moralistów, teologów i innych naukowców, a także duszpasterzy (n. 40).

Oceniając list *Chiesa e mobilità umana*, należy zwrócić uwagę, że jest to pierwszy dokument kościelny, który w całości jest poświęcony różnym formom ruchliwości ludzkiej, sprowadzonym do wspólnego mianownika duszpasterskiego. Zawiera on dlatego wskazania ogólne, wymagające uzupełnienia wskazówkami bardziej praktycznymi, dotyczącymi poszczególnych sektorów omawianego duszpasterstwa (n. 41).

Należy zaznaczyć, że Papieska Komisja opracowała już także wskazania szczegółowe w formie sześciu instrukcji, dotyczące kolejno: duszpasterstwa emigrantów, apostołatu morskiego, duszpasterstwa lotnictwa cywilnego, duszpasterstwa koczowników, duszpasterstwa turystów oraz apostołatu drogowego¹⁰.

---

¹⁰ „Migrazioni e Turismo” 8:1978 nr 1 s. 73 nn.